

Tahran Kitap Fuarý'nda bir panel

I- Tahran'da her yýlýn Mayýs ayýnyn ilk on gününde Cuma namazlarýnyn kýlýndýdý Musalla Meydaný uluslararası bir kitap fuarý gerçekteþiyor.

22 yýldan bu yana düzenlenen bu fuar, geçen yýl uluslararası bir nitelik kazandýdýnýn daha belirgin olarak gösteren panel ve konferans, sinevizyon gösterimi gibi etkinliklere sahne oluyor. Sayýsý 2 bini bulan yerli yayýnevinin yanýnda 80'e yakýn ülkeden farklı yayýnevinin katýldýdý fuar, bir kitap þenliði havasýnýn yansýtýyor. Panelin dördüncü gününde gittiðimde, yerli yayýnevlerin salona girmekte zorlandým, büyük izdiham nedeniyle. Yzdiham salonlardan büyük avluya taþýyor ve poþetler dolusu kitabý taþý zorlanan insanlar küçük sohbet gruplarý oluþturuyor, dinlenme alanlarýnda.

Türkiye bu fuara açýldýdý zamandan bu yana düzenli olarak katýlýyor. Geçen yýl fuarda "Türk Edebiyatýný Dünyaya Tanýtmak Alanýnda Yeni Görüþler" baþlýklý bir panel düzenlenmiþti.

Bu yýl fuarýn Ehl-i kalem Salonu'nda gerçekteþen "Türk Edebiyatýnýn Dýþa Açýlmasýnda Yeni Yaklaþýmlar" konulu panelin konuþmacýlarýndan biriydim.

Panelin diðer iki konuþmacýsý, Türkiye'den fuar için gelen heyette bulunan Kütüphaneler ve Yayýmlar Genel Müdür Yardýmcýsý Gözüm, diðeri ise çeviri alanýnda çalyþan Dr. Tevfik Subhani'ydi. Türkiye Kültür Ateþeliði'nin memurlarýndan Ferzin Tevekkuliyeva sunumlarý aslýna uygun bir dille katýlýmcýlara aktardý.

Ümit Yaþar Bey, Türk edebiyatýnýn dýþa açýlmasý konusunda sürdürülen TEDA (çeviri destek) ve Her Ülkeye Bir Türkiye Kitap uygulamalarýnda alýnan yolu anlattý. Kültürel dýþa açýlým projeleri kapsamında yeni bir geliþme olan Yunus Emre Kültür Enstitüsü üzerine de bilgi verdi. 1 Temmuz'da Fransa'da gerçekteþecek olan Türk Mevsimi isimli etkinliðin bir benzerinin Tahran'da gerçekteþmesine iliþkin temennisini dile getirdi.

Prof. Subhani konuþmasýnda Mevlana, Hafýz ve Sadi gibi iki ülkede de büyük kabul gören ustalarla ilgili yapýlmýþ çalyþmalara da ülke arasýndaki çeviri akýpýnýn hýzlanmasý ve güç kazanmasý için yardýmcý olacak sözlükler ve ansiklopediler hazýrlanmasýnýn çizdi.

Bense iki ülke arasýndaki çeviri faaliyetlerinin karþý karþýya bulunduðu güçlükleri çözümlenmeye çalyþtým.

II- Panele Ýranlý kitap dostlarýnýn ilgisi çok büyüktü. Panelin ardýndan da katýlýmcýlarla söyleþmeye devam ettik.

Fýrsat buldukça standlarý dolaptým, yayýnevi temsilcileriyle sohbet ettim. Yayýnevlerinin ortak görüþü bu sene fuara ilginin geç senekine göre daha bir artmýþ olduðu yönünde. Kitaplar daha ucuz, dolayýsýyla daha fazla satýþ yapýlabiliyor.

Türkiye standýnda ise, fuar dolayýsýyla Ýran'a gelmiþ bulunan Türkiyeli kültür neferleriyle ve Türkiye'nin Tahran'daki yeni kültürel Cahit Ýscen'in sohbet ettik.

Türk Tarih Kurumu Kütüphane Müdürü Neþecan Uysal, fuarý çok canlý bulunduğunu söyledi. "Ýranlýlarýn çok kitap okuyan insanlar düþünürdüm, buraya gelince bu kanaatim pekiþti. Çocuk kitaplarý bölümünde iðne atacak yer yoktu neredeyse. Aileler çocuklarýn gelmiþler", dedi Neþecan Haným.

Prof. Dr. Nimet Yýldýrym, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakóltesi'nde Fars Dili ve Edebiyatý bölümünde görev yapıyor. Yenilerde Türkiye için sahasýnda bir ilk olan Fars Mitolojisi Sözlüğü yayýnlanmýþ, Prof. Yýldýrym'ýn, onun heyecaný içinde.

Neþecan Haným gibi Nimet Bey de Ýran'da kitap yayýný alanýnda gözlemlediði canlýlýktan çok etkilendiðini ifade ediyor. Bu bahar Ýsfahan'da geçirdiði 45 günü anlatýyor: "Her gün farklı kitapçýlara gidiyor, otele torbalar dolusu kitapla dönüyorduk. Otel görevlileri ellerimizdeki kitap dolu torbalarý görünce þaþýryorlardý. Tahran'da da Ýnkilap Caddesi'ndeki kitapçýlarda ve sahaflarda da "ný denilen, nüshasý bulunmayan kitaplar dýþýnda aradýdým her kitabý bulabildim."

III- Ýranlýlarýn kitaba dönük düþünlüðünde, kitabi mirasýn, kütüphanelerin alfabe deðiþiminden kaynaklanan bir bölünmeyle ula gelmemiþ olmasýnýn rolü yok mudur... Bu önemli ayrıntýya panel konuþmamda da deðinmiþtim. Ýki ülke, Türkiye ve Ýran farklı kullanýyor. Bu farklılýk iki ülkenin modernleþme tekniklerini iki farklı üslup halinde seçmelerinde de ortaya çýkýyor. Yine de deni ki bunca yýldan sonra edinilmiþ tecrübelerle gelinen noktada her iki ülke için de geçmiþin kültürel mirasý, vazgeçilmez bir baþvuru kaynađý.

Çeviri alanýndaki yetersizlik yüzünden iki ülke de birbirlerinin edebiyat alanýndaki verimlerini Batý piyasalarýnýn dolayýmýyla izliyor. Türkiye'de dar bir çevreyle sýnyrlansa da öteden beridir çaðdaþ Ýran edebiyatýna ve felsefesine dönük canlý bir ilgi olduunu söyleyebilirim. Furuð, Sadyk Hidayet, Söhrap Sepehri, eserleri defalarca basýlan Ýranlý þair ve yazarlar arasýnda baþta geliyor.

Ýran'da uzun yýllar boyunca solcu çevirmen ve eleþtirmenlerin beþenileri Türk yazarlarla ilgili çevirilerde baþlýca kýstas olmuþtu nedenle de Ýranlý kitap okuru Nazým Hikmet'i, Aziz Nesin'i, Yaþar Kemal'i ve giderek de Orhan Pamuk'u iyi tanýyor.

Ýran Devrimi Türkiye'de bu ülkenin kültür ve edebiyatýna yönelik taze bir merakýn uyanmasýna kaynaklýk etti. Ali Þeriatî'nin eserleri 80'li yýllarda Türkiye'de farklı isimlerle defalarca basýldý. Asým Gültekin Kitap Postasý'nda Türkçe basýlmýþ Þeriatî kitaplarýnýn 40'a yakýn olduunu yazmýþtý. Fakat bu kitaplarýn, mesela Düþünce Yayýnlarý ve Bir Yayýncýlýk gibi çeviri alanýnda titiz oldu

söylenilebilecek yayınevleri tarafından çykartılanlar bir yana bırakılırsa, önemli bir kısmının çevirisi oldukça bozuk. Fecr Yayınları'nın kitaplarının yeni bir tercümeyle yayınlamaya başlaması, bu önemli düpünüre yapılan büyük haksızlığı telafi eder, dilin İran'da da Türk kültürüne ilişkin değerlendirmeler uzun yıllar genellikle Türkiye'nin Batılılaşma çabasına ilişkin uç uygulamalarla yapıldı. Son yıllarda bu konuda daha farklı bir kavrayış hakim İran medyasına. Türkiye'nin farklı renkleri, geniş katmanları farkediliyor. Dolayısıyla edebiyat alanındaki gelişmeler de hiç olmadık kadar izleniyor. Türk edebiyatının önemli isimlerinin bu Sezaî Karakoç, Ysmet Özel ve Mehmet Akif Ersoy olmak üzere Farsça'ya kazandırılması umulur bu aşamada.

İran'da bir dönemde hissedilen Türk edebiyatına ve Türkiye kültürünün verimlerine dönük ilgisizlikte psikolojik bir etkenden de söz edilebilir gibi geliyor bana. İranlılar (ve Araplar da) uzun zaman gerek dilleri ve kültürleri, gerek hayat tarzlarıyla Türkiye'deki gülüyle dikeniyile Batılılaşma taraftarı olan kültürel elit tarafından hor görüldüler. Dil ve alfabe de içine alan bu hor görü zaman zaman dilin verimleri arasında bir sağır duvarın yükselmesine yol açmıştır.

Devrim'in ardından İran sinemasının gösterdiği gelişmenin, bu gelişmenin uluslararası piyasa (ve elestiri) tarafından onaylanması ardından, Türkiye'deki kültürel elitin İran'daki sanat ve edebiyat ortamını yeni bir ilgiyle takip etmeye başladıkları söylenilebilir.

İran ve Türkiye'nin temsilininin oluşturduğu bir denge var ve İslam medeniyetinin hayatiyeti, kendini tazeleme yeteneği, bu iki kültür arasındaki iletişim kanallarının aktif olmasını gerektiriyor gibi geliyor bana. Fuarlar, ortak mirasın belirginleştirdiği karışık alanları. Tercüme faaliyetleriyle ise, iki ülke ve iki toplum ortak bir mirasın taze verimlerini birbirine takdim etmiş oluyor.

Tahran Kitap Fuarı'nda düzenlenen paneldeki konuşmamda vaktin izin verdiği kadarıyla, İran ve Türkiye arasındaki tercüme ve çeviri faaliyetleri bağlamında yukarıda değindiğim hususları açmaya çalıştım.